

Motion till riksdagen 2023/24:2834

av Maj Karlsson m.fl. (V)

med anledning av prop. 2023/24:81 Begränsningar och kontroll i fråga om elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	2
3 Inledning	2
4 Barns och ungas placering i ett särskilt ungdomshem med en lämplig säkerhetsnivå ...	3
4.1 Barn och unga inom säkerhetsnivåerna	3
4.2 Barn och unga som har dömts till sluten ungdomsvård inom säkerhetsnivå 2 och 3	4
4.3 Flickors placering	4
4.4 Omprövning och överklagan av placeringsbeslut	4
5 Generella begränsningar av användningen av elektroniska kommunikationstjänster och vid besök	5
5.1 Skärpta begränsningar på hem vid vård enligt LVU	5
5.2 Barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård	6
5.3 Begränsningarna vid besök	6
6 Ikraftträdande	7

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att enbart barn och unga som dömts till sluten ungdomsvård och har behov av placering i säkerhetsnivå 1 ska kunna placeras där samt att övriga barn och unga bör placeras på ungdomshem med säkerhetsnivå 2 och 3 oavsett om den unge vårdas med stöd av LVU eller är dömd till sluten ungdomsvård, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att barn och unga som är dömda till sluten ungdomsvård ska placeras på separata avdelningar inom respektive ungdomshem med säkerhetsnivå 2 och 3 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att flickor inte placeras med pojkar bortsett från på ungdomshem med säkerhetsnivå 3 och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att placeringsbeslut i förhöjd säkerhetsnivå regelbundet ska omprövas och ska kunna överklagas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att endast den som vårdas på ett särskilt ungdomshem med säkerhetsnivå 1 med stöd av 3 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ska få använda elektroniska kommunikationstjänster endast för att stå i förbindelse med en annan person och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen avslår proposition 2023/24:81 i den del som avser 16 § och 16 d § lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.
7. Riksdagen avslår proposition 2023/24:81 i den del som avser 15 l § lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och 16 e § första stycket lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på ett senare ikraftträdande och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Sis har svårt att erbjuda vård som är anpassad för alla de målgrupper som kommer till myndigheten. Områden med fortsatt stora utvecklingsbehov återfinns bl.a. inom kompetensförsörjning och att tillhandahålla vård och behandling till unga med psykosociala behov och/eller psykiatriska diagnoser. Vänsterpartiet har vid flertalet tillfällen ställt sig kritiskt till den prioritering som gjorts där höjd säkerhet upprepat förordas. Vi anser att det under inga villkor får fortsätta att förekomma att barn och unga utsätts för repressalier, våld och övergrepp samt blir utan nödvändig vård och behandling. Den frågan borde stå först på dagordningen, och åtgärder borde vidtas utan dröjsmål.

4 Barn och ungas placering i ett särskilt ungdomshem med en lämplig säkerhetsnivå

Regeringen föreslår att Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem ska vara indelade i säkerhetsnivåer. Ett hem som inte tillhör den lägsta nivån har en förhöjd säkerhetsnivå. Vidare föreslår regeringen att den unge som vårdas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga eller som är dömd till sluten ungdomsvård inte får placeras på ett särskilt ungdomshem som innebär att han eller hon omfattas av mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten på hemmet ska kunna upprätthållas. Sis har redan påbörjat ett arbete med att dela in de särskilda ungdomshemmen i tre olika nivåer: nivå 1 – hög säkerhet, nivå 2 – god säkerhet och nivå 3 – normal säkerhet. Med regeringens förslag ska Sis alla särskilda ungdomshem vara indelade i dessa säkerhetsnivåer.

Vänsterpartiet ställer sig inte helt mot förslaget att Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem ska vara indelade i säkerhetsnivåer. Behov av sådana kan exempelvis föreligga vid kopplingar till gängkriminalitet med risk för fritagning och rymning, vilket kan ge skäl till en förhöjd säkerhetsnivå. Vänsterpartiet anser däremot att regeringens förslag är alltför otydligt och saknar en utgångspunkt i placerade barns och ungas behov. Det finns även en risk för att platsbrist på de särskilda ungdomshemmen leder till att barn och unga placeras på ett hem med en högre säkerhetsnivå än vad som är motiverat och att barn riskerar att behöva flyttas i större utsträckning framöver. Likt flera remissinstanser, däribland Barnombudsmannen, Ivo och Socialstyrelsen, anser Vänsterpartiet att säkerhetsklassificeringen och vad som ska beaktas vid en placering på ett hem med en viss säkerhetsnivå bör tydliggöras. I detta kapitel följer Vänsterpartiets förslag på sådana tydliggöranden, som innebär att säkerheten ska anpassas efter behovet hos barn och unga, för att flickor ska kunna skyddas från övergrepp och för att möjliggöra utslussning i samhället.

4.1 Barn och unga inom säkerhetsnivåerna

Vänsterpartiet anser att enbart barn och unga som har dömts till sluten ungdomsvård och har behov av placering med högsta säkerhet ska kunna placeras vid ungdomshem med säkerhetsnivå 1 – hög säkerhet. Behov kan exempelvis föreligga vid kopplingar till gängkriminalitet med risk för fritagning och rymning. Övriga barn och unga bör placeras på ungdomshem med säkerhetsnivå 2 och 3, oavsett om de vårdas med stöd av LVU eller är dömda till sluten ungdomsvård. Det skulle minska risken för att barn och unga med olika behov av vård placeras tillsammans och i stället förbättra förutsättningarna för att ge barn och unga den vård som de är i behov av.

Regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att enbart barn och unga som har dömts till sluten ungdomsvård och har behov av placering i säkerhetsnivå 1 ska kunna placeras där samt att övriga barn och unga placeras på ungdomshem med säkerhetsnivå 2 och 3 oavsett om de vårdas med stöd av LVU eller är dömda till sluten ungdomsvård. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Barn och unga som har dömts till sluten ungdomsvård inom säkerhetsnivå 2 och 3

Som framgår av avsnitt 4.1 anser Vänsterpartiet att barn och unga som har dömts till sluten ungdomsvård även ska kunna placeras i säkerhetsnivå 2 och 3, om de inte har behov av säkerhetsnivå 1. Barn och unga som har dömts till sluten ungdomsvård har olika behov av vård, vilket inte gör det skäligt att de i alla lägen placeras inom samma säkerhetsnivå. Samtidigt är det inte lämpligt att unga som vårdas med stöd av LVU placeras tillsammans med barn och unga som är dömda till sluten ungdomsvård i och med att även dessa gruppers behov skiljer sig avsevärt på generell nivå. Vänsterpartiet anser därför att barn och unga som är dömda till sluten ungdomsvård och som inte har behov av säkerhetsnivå 1 ska placeras på separata avdelningar inom respektive ungdomshem med säkerhetsnivå 2 och 3.

Regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att barn och unga som är dömda till sluten ungdomsvård ska placeras på separata avdelningar inom respektive ungdomshem med säkerhetsnivå 2 och 3. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Flickors placering

För att stärka säkerheten och kvaliteten på vården anser Vänsterpartiet att flickor inte bör placeras med pojkar förutom på ungdomshem med säkerhetsnivå 3. Även där bör pojkar som exempelvis har begått sexualbrott eller riskerar att begå sexualbrott separeras från flickor. Generellt behövs fler särskilda avdelningar för flickor så att de inte blir kvar på avdelningar med förhöjd säkerhet under hela vistelsen.¹ Vänsterpartiet har vid upprepade tillfällen lyft frågan om missförhållanden och övergrepp, speciellt i fråga om flickor som varit och fortfarande är särskilt utsatta. Även i den aktuella propositionen utelämnar regeringen förslag som ämnar att stärka flickors säkerhet, trygghet och vård. Risken finns att införandet av säkerhetsnivåer förvärrar flickors situation om inte proaktiva förslag läggs.

Regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att flickor inte placeras med pojkar förutom på ungdomshem med säkerhetsnivå 3. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Omprövning och överklagan av placeringsbeslut

Regeringen föreslår ingen särskild process för överklagan och omprövning inom systemet med olika säkerhetsnivåer på Sis särskilda ungdomshem. Regeringen bedömer att den skyldighet Sis har att löpande beakta att barnet eller den unge inte ska vistas på ett hem med en högre säkerhetsnivå än nödvändigt inbegriper att sådana överväganden görs.

Bland remissinstanserna framhåller Barnombudsmannen att för att den föreslagna ordningen ska vara rättssäker måste placeringen omprövas så snart det finns skäl för det, och Barnombudsmannen anser att de långtgående konsekvenserna av en placering i ett särskilt ungdomshem med förhöjd säkerhetsnivå kan tala för att beslutet bör kunna överklagas. Även Ivo framhåller att det är viktigt att Sis vid ändrade förhållanden tar

¹ ESO 2023:9 *Tuffa tag och tillit*.

ställning till om den unge ska anvisas en plats i ett särskilt ungdomshem med en lägre säkerhetsnivå.

Vänsterpartiet instämmer med remissinstanserna att riskerna med att barn och unga omotiverat placeras i ett särskilt ungdomshem med en förhöjd säkerhetsnivå innebär att placeringsbeslut regelbundet ska omprövas och ska kunna överklagas av rättssäkerhetsskäl. Vid behov ska placeringsbesluten ändras.

Regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att placeringsbeslut i hem med en förhöjd säkerhetsnivå regelbundet ska omprövas samt ska kunna överklagas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Generella begränsningar av användningen av elektroniska kommunikationstjänster och vid besök

5.1 Skärpta begränsningar på hem vid vård enligt LVU

Regeringen föreslår att den som vårdas på ett särskilt ungdomshem med en förhöjd säkerhetsnivå med stöd av 3 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ska få använda elektroniska kommunikationstjänster endast för att stå i förbindelse med en annan person. Sådan kommunikation ska bara få ske med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av Statens institutionsstyrelse och i den utsträckning som det är lämpligt.

Vänsterpartiet anser att förslaget är alltför generellt och inte proportionerligt i förhållande till barns och ungas behov, vilket även är en kritik som lyfts av flertalet remissinstanser. Barnombudsmannen anser att det inte är givet att de barn och unga som vårdas med stöd av LVU på ett särskilt ungdomshem med en högre säkerhetsnivå är i behov av samma generella inskränkning av användningen av elektroniska kommunikationstjänster som de som avtjänar sluten ungdomsvård. Rädda Barnen anser även att begränsningarna bör grundas i en individuell bedömning av barnets bästa för att säkerställa att begränsningen står i proportion till ingreppet i barnets rättigheter. Vidare saknar samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet ett resonemang kring behovet av förslaget omfattande inskränkning för ungdomar som inte har kriminalitet i sin problembild.

För Vänsterpartiet framstår det som proportionerligt att endast barn och unga som vårdas på ett särskilt ungdomshem med säkerhetsnivå 1 ska omfattas av den generella begränsningen av användningen av elektroniska kommunikationstjänster. Mobiltelefonen, som det främst handlar om, kan vara den främsta kontaktytan med samhället för många av de barn och unga som befinner sig inom tvångsvården, inte bara för kommunikation med familj och vänner utan även för inhämtning av information om omvärlden. Att förhindra ansvarsfullt användande av sådan personlig utrustning riskerar därmed att försvåra enskildas återanpassning till samhället.

Regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att endast den som vårdas på ett särskilt ungdomshem med säkerhetsnivå 1 med stöd av 3 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ska omfattas av de begränsningar som framgår av avsnitt 6.1.1 i propositionen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård

Regeringen föreslår att den dömd ska få använda elektroniska kommunikationstjänster endast för att stå i förbindelse med en annan person under den tid han eller hon avtjänar sluten ungdomsvård på ett särskilt ungdomshem. Sådan kommunikation ska bara få ske med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av Statens institutionsstyrelse och i den utsträckning som det är lämpligt.

Som beskrivet i avsnitt 5.1 anser Vänsterpartiet att denna begränsning av användningen av elektroniska kommunikationstjänster endast ska gälla för säkerhetsnivå 1. Det skulle innebära en mer individuell bedömning av barnets bästa för att säkerställa att begränsningen står i proportion till ingreppet i barnets rättigheter. Därför bör regeringens förslag avslås.

Riksdagen bör avslå proposition 2023/24:81 i den del som avser förslaget om att barn och unga ska få använda elektroniska kommunikationstjänster endast för att stå i förbindelse med en annan person under den tid som han eller hon avtjänar sluten ungdomsvård på ett särskilt ungdomshem. Detta bör riksdagen besluta.

5.3 Begränsningarna vid besök

Den som vårdas med stöd av 3 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga i ett särskilt ungdomshem och den som är dömd till sluten ungdomsvård får ta emot besök endast i den utsträckning som det är lämpligt.

Den bestämmelse som gäller i dag för samtliga barn och unga som vistats på särskilda ungdomshem anger att barn och unga som vårdas där med stöd av 3 § LVU har rätt att ta emot besök i den utsträckning som det är lämpligt (15 a § LVU). Av 15 a § LVU följer även att besök får begränsas ytterligare genom individuella beslut om vården eller ordningen på hemmet kan äventyras. Motsvarande reglering för den som är dömd till sluten ungdomsvård finns i 16 § LSU.

Vänsterpartiet anser, tvärtemot regeringen, att barn och unga som vårdas på särskilda ungdomshem med stöd av LVU och som är dömda till sluten ungdomsvård fortsatt ska ha rätt att ta emot besök i den utsträckning som det är lämpligt. Det gäller inte minst för att barn och unga ska ha rätt att träffa sina vårdnadshavare eller föräldrar. Enligt regeringens egna överväganden finns det tungt vägande skäl mot att vägra en vårdnadshavare eller förälder ett besök eftersom det kan riskera att leda till skadliga verkningar för barnet eller den unge att inte få ha personlig kontakt med dessa under en längre tid. Regeringen anser även, i likhet med Socialstyrelsen och Barnombudsmannen, att vårdnadshavare eller föräldrar som utgångspunkt bör tillåtas att besöka den intagne.

Vänsterpartiet anser därför att besök även fortsatt ska vara en rättighet för barn och unga som vårdas på särskilda ungdomshem med stöd av LVU och som är dömda till sluten ungdomsvård. Därför bör förslaget avslås. I sammanhanget är det värt att nämna att Vänsterpartiet samtidigt ser behoven av de ökade möjligheter att begränsa besök som regeringen föreslår i propositionens andra delar.

Riksdagen bör avslå proposition 2023/24:81 i den del som avser förslaget om att den som vårdas med stöd av 3 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga i ett särskilt ungdomshem och den som är dömd till sluten ungdomsvård får ta emot besök endast i den utsträckning som det är lämpligt. Detta bör riksdagen besluta.

6 Ikraftträdande

Regeringen föreslår att de föreslagna ändringarna ska träda i kraft den 15 maj 2024. I promemorian föreslogs ett ikraftträdande den 1 juli 2024. Även utifrån promemorians förslag lyftes kritik om ett för tidigt ikraftträdande. Riksdagens ombudsmän (JO) ställer sig frågande till om Sis har de förutsättningar som kommer att krävas för att klara av att i tid till ikraftträdandet ta fram de rutiner och vägledningar som säkerställer att tillämpningen på samtliga hem blir rättssäker. Även Barnrättsbyrån har ställt sig frågande till att Sis ska ges fler befogenheter när de inte kan tillämpa de nuvarande på ett rättssäkert sätt, dessutom inom en mycket kort tid med det föreslagna ikraftträdandet den 1 juli 2024. Vidare efterfrågar Fackförbundet ST hur Sis ska kunna hantera befogenheterna på de särskilda ungdomshem som ännu inte har tilldelats en säkerhetsnivå.

Vänsterpartiet anser att ikraftträdandet bör vara senare än den 15 maj 2024 i och med att Sis behöver tid på sig att ta fram rutiner och vägledningar samt att utbilda personal för att hanteringen ska bli rättssäker.

Regeringen bör återkomma med förslag på ett senare ikraftträdande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Maj Karlsson (V)

Nadja Awad (V)

Daniel Riazat (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Karin Rågsjö (V)